

brar.org.ua/sections_load.php?s=culture_science_education&id=6451&start=2.

11. Щербина Л. Діалогічне мовлення як засіб розвитку комунікативних умінь і навичок учнів / Л. Щербина, Л. Коваленко // Українська мова та література. – 2005. – № 11. – С. 3–5.

Reference:

1. Budayeva I. H. Vdoskonalennya movlennyevoi kultury vykladacha vyshchoyi shkoly yak vahomyy komponent zahalnoyi profesiynoi pidhotovky / I. H. Budayeva // Dukhovnist osobystosti: metodolohiya, teoriya i praktyka. – 2013. – S. 56–61.
2. Dzundza A. Komunikatyvna kultura yak proyav profesiynoi kultury suchasnoho vykladacha / A. Dzundza. – Rezhym dostupu: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3084>.
3. Dyachenko M. Y. Psykholohiya vysshey shkoly / M. Y. Dyachenko, A. A. Kandybovych. – Mynsk, 1981. – 419 s.
4. Ermekova T. N. Komunikatyvna kultura spetsyalysta v systeme obrazovannya / T. N. Ermekova, K. S. Abyshev // Sovremennye problemy nauky y obrazovannya. – 2009. – № 6. – S. 108–110.
5. Kan-Kalik V. A. Osnovy profesiyno-pedahohichnoho spilkuvannya / V. A. Kan-Kalik. – Hroznyy, 1979.

6. Lozhkin H. V. Psykholohiya konfliktu: teoriya i suchasna praktyka: navch. posibn. / H. V. Lozhkin, N. I. Pov'yakel. – K.: Vyd. dim "Profesional". – 2006. – 334 s.

7. Natalevych O. Kultura: delovaya y kommunikatyvnaia [Elektronnyy resurs] / Olha Natalevych // Sekretarskoe delo. – № 8. – 2012. – Rezhym dostupu: <http://www.profmedia.by>.

8. Sadovskaya V. S. Osnovy kommunikatyvnoy kultury / V. S. Sadovskaya, V. A. Remyzov; obshch. red. V. A. Remyzova. – M.: Humanyt. yzd. tsentr VLADOS, 2011. – 206 s.

9. Senko YU. V. Humanytarnye osnovy pedahohicheskoho obrazovannya / YU. V. Senko. – M.: "Akademya", 2000. – 240 s.

10. Shovkun M. P. Skladovi komunikativnoi kultury studentiv / M. P. Shovkun [elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: brar.org.ua/sections_load.php?s=culture_science_education&id=6451&start=2.

11. Shcherbyna L. Dialohichne mовlennya yak zasib rozvytku komunikativnykh umin i navychok uchniv / L. Shcherbyna, L. Kovalenko // Ukrayinska mova ta literatura. – 2005. – № 11. – S. 3–5.

Надійшла до редакції 21.02.17

Рецензовано 23.02.2017

А. Петрович (Рудская), канд. психол. наук, асист.,
М. Ковтун, студ.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

КОМУНИКАТИВНАЯ КУЛЬТУРА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И ПРОБЛЕМЫ В КОМУНИКАЦИИ СО СТУДЕНТАМИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Рассматривается коммуникативная культура преподавателя высшей школы в процессе педагогической деятельности и проблемы, возникающие в процессе работы со студентами. Проанализировано понятие "коммуникативная культура", его содержание и компоненты.

Коммуникация между преподавателем и студентом выступает как способ осуществления педагогической деятельности и ее цели. Высокий уровень коммуникативной культуры преподавателя высшей школы способствует эффективному педагогическому взаимодействию со студентами и предотвращает конфликтные ситуации в процессе учебной деятельности.

Ключевые слова: коммуникация; коммуникативная культура; преподаватель; ВУЗ; диалоговое общение.

A. Petrovic (Rudska), Ph.D. (Psychology), assistant professor,
M. Kovtun, master students.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

TEACHER'S COMMUNICATIVE CULTURE AND COMMUNICATION PROBLEMS WITH STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article describes the communicative culture of the teacher in the high school in the process of educational activities and the problems which could arise during the work with the students. There were analyzed the concept of "communicative culture", its components and content.

Communication between teacher and student is a way to implement educational activities and its objectives. The high level of communicative culture of teacher in the high school promotes the effective pedagogical interaction with the students and help to prevent conflicts in the process of educational activity.

The article analyzes: the components of the communicative culture of a high school teacher, possible techniques for improving interaction between teacher and students to avoid conflict situations.

Keywords: communication, communicative culture, university teacher, dialog communication.

УДК 364.4+5:2-46

Л. С. Токарук, канд. пед. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ НАРАТИВ ВАСИЛІЇ ГЛІБОВИЦЬКОЇ У ДИСКУРСІ ОСВІТИ ДЛЯ СІРИТ У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПЕРША ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

Соціально-педагогічний наратив (narrative) Василії Глібовицької – розповідання (як продукт і як процес, об'єкт та акт, структура і структуралізація) однієї чи більше дійсних або фіктивних подій, які повідомляються одним, двома чи кількома (більш чи менш явними) нараторами одному, двом або кільком наратованим. Соціальне сирітство в педагогічному наративному просторі Василії Глібовицької спостерігається як явище, спричинене ухиленням або відстороненням батьків від виконання виховних обов'язків стосовно неповнолітньої дитини. Теологічний наратив монахині Василії Глібовицької акцентує релігійні дії й реакції на високий духовний соціально-педагогічний розвиток дітей-сиріт Ужгородського інтернату, сиротинця для п'ятирічних дітей.

Ключові слова: соціально-педагогічний наратив; теологічний наратив; соціальне сирітство; сиротинці; інтернати; наставництво; чернечі згромадження.

Вступ. Соціально-педагогічний наративний поворот упродовж ХІХ та ХХ ст. трактує всі форми духовної й культурної діяльності людини як види наративу. Саме філософські та психологічні концепції наративу Васи-

лії Глібовицької мають наукове значення в аспекті проблематики сучасного соціально-педагогічного знання.

Квінтесенцією "наративного повороту" у соціально-педагогічних науках стало твердження, що функціону-

вання різних форм знання можна зрозуміти тільки через дослідження їхньої нарративної, оповідної природи. У результаті "нарративного повороту" термін "нарратив" стає категорією філософії, антропології, культурології, психології, соціології, політики, історії, права, медицини і, що, особливо важливо для даного дослідження, – соціальної педагогіки, поєднаної із теологічним педагогічним мисленням Василії Глібовицької кінця XIX – початку XX ст. [7].

Термін "нарратив" походить від латинського слова "narrare", що означає оповідати історію [13].

Об'єктивні зміни в політичній, соціально-економічній, духовній сферах сучасного українського суспільства зумовлюють нові підходи до визначення місця і ролі жінки-монахині в демократичних перетвореннях, культурно-освітніх процесах, соціально-педагогічній науці та практиці, які постійно містять елементи особистісного нарративу.

Шляхи винайдення виходу із реалій українського суспільства щодо зменшення соціального сирітства, розробка теоретичних засад як національного виховання представників однієї родини, пошуки його мети, запровадження у зміст освіти сучасних навчальних закладів загальнолюдських ідеалів і національних цінностей неможливі без історичного нарративу.

Серед актуальних проблем соціально-педагогічного нарративу – збільшення в сучасному українському соціумі безпритульних сиріт – виникає необхідність провести історико-педагогічний нарратив особливостей організації виховного процесу для соціальних сиріт в українських церковних школах Західної України кінця XIX – початку XX ст. та вплив черниць на морально-культурний розвиток дітей, зокрема Василії Глібовицької.

Аналіз теоретичних нарративних першоджерел і змісту навчально-виховної діяльності українських церковних шкіл для дітей-сиріт підтверджує, що, дбаючи про належний рівень освіти своїх підопічних, педагогічні колективи черниць ЧСВВ (черниці Святого Василя Великого) намагалися надавати їм виховання в національно-патріотичному дусі. Засобами для досягнення цієї мети були позаурочні заходи, пов'язані зі шануванням видатних представників українського народу й визначних подій у його історії.

Актуальними на сьогодні є методи нарративного впливу на вихованців із соціально неблагополучних родин, які на сучасному рівні проводяться в українських чернечих згуртованнях по всій Україні.

Наприкінці XIX – початку XX ст. справжніми осередками виховання високоосвіченої та високоморальної й національно свідомої української молоді були інститути (інтернати), утримувані жіночими чернечими згуртованнями. Учениці Інституту Марії, утримуваного із 1904 р. Сестрами Василіянками при жіночому монастирі у Станіславові (Івано-Франківськ), відрізнялися від інших школярок високим рівнем теоретичної підготовки та соціальної адаптації до самостійного життя [17].

Аналіз останніх досліджень. Нарратив трактується як історично й культурно обґрунтована інтерпретація визначеного аспекту сприйняття із позиції людської свідомості. У літературознавстві та соціальному просторі нарратив – це лінійний виклад фактів і подій у літературному творі за допомогою соціальних подій, поданих автором [14].

У філософії нарратив – це поняття, що фіксує процесуальність самоздійснення як способу буття розповідного тексту. Сучасна філософія особливості відносин людини зі світом розглядає у площині опису власної соціальної участі у визначеній ситуації за допомогою

форм мови, які розкривають внутрішні причини та поведінки особистості. Людина розповідає про свої вчинки, у нашому дослідженні монахиня Василя Глібовицька – про дії, наміри, пов'язані з ними переконання, бажання та мрії. Усе це становить її індивідуальний та соціальний простір – "буття особистості" [25].

За допомогою нарративу надається форма та зміст, організовується й упорядковується досвід, де людина набуває й усвідомлює власну ідентичність. Найцікавішими у сфері міжнародного нарративу є праці: німецьких філософів Ганса-Георга Гадамера (H. Gadamer) [22; 30], Мартіна Гайдегера (M. Heideggera) [19], французького філософа Поля Рікьора (P. Ricoeur) [25], англійського філософа Рома Горація Харре (R. Harre) [27; 32].

Український фахівець у галузі психологічних досліджень Н. Чепелева зазначає: "Останнім часом проблема розуміння стає однією із центральних не лише в психології, а й у всіх гуманітарних науках. Вона привертає увагу спеціалістів з теорії пізнання, логіки та методології науки, дослідників у галузі соціології, естетики, історії та філології. Пов'язано це насамперед із тим, що сучасна культура все частіше має справу із ситуаціями, коли виникає необхідність у розумінні, яке все більше усвідомлюється як факт духовного життя особистості. Сам характер сучасних процесів комунікації, інтерпретації, тлумачення різного роду повідомлень висуває на перший план необхідність розробки загальної теорії розуміння" [14].

У книзі "Наративне конструювання реальності" польський учений Єжи Тжебіньскі (J. Trzebiński) аргументовано доводить, що одним зі способів розуміння буття людьми є нарратив. Люди інтерпретують і запам'ятовують події, що відбуваються як історії. Ці історії не завжди є чимось суто об'єктивним, оскільки кожна людина інтерпретує події, що відбуваються по своєму. Учений висловлює думку про те, що люди запам'ятовують минуле як цикл історій, у формі сценарію можливих історій (нарративів) планують своє майбутнє [21].

Американський дослідник Дж. Брунер зазначає, що особистість – це своєрідний "текст", а її розуміння подібне до тлумачення тексту. Наведемо слова Дж. Брунера: "Сенс людської поведінки виражається в оповіді, а не в логічних формулах і законах. Людина досягає саморозуміння через нарратив, акцентуючи увагу на значущих моментах життя" [1; 20].

До ключових понять у тлумаченні нарративу необхідно віднести також термін "досвід". Досвід – це відображення в людській свідомості законів об'єктивного світу й суспільної практики, одержане в результаті активного практичного пізнання; сукупність практично засвоєних знань, навиків, знання життя, засноване на пережитому, випробованому [13].

Поширеною формою об'єктивування власного досвіду є нарратив (оповідь), яку людина засвоює ще з дитинства, а потім починає створювати самостійно. Досвід є організованою цілісною структурою, що формується у взаємодії людини зі світом, джерелом якої виступають реальні життєві події. Його можна розглядати як осмислення та впорядкування плинних подій, які зароджуються в тих чи інших життєвих ситуаціях, і будучи, означені, осмислені та інтерпретовані, трансформуються в досвід особистості. Зазначимо, що основне значення для людини мають не самі події, а той сенс, який вона вкладає в ті чи інші ситуативні смислові єдності, які виникають на основі переживання й осмислення життєвих ситуацій. Ці значення та смисли фіксуються в нарративах або інших когнітивних структурах, який на

свій досвід накладає особистість, намагаючись осмислити і зрозуміти його [7].

Польська дослідниця К. Стемплевська-Жаковіч (K. Stemplewska-Żakowicz) визначає проблеми використання нарративу таким чином: "Подання подій у формі нарративу, співвідносно до власного досвіду, є універсальною людською тенденцією. По особливому вона проявляється у випадках, коли люди постають перед необхідністю керувати собою у складних життєвих обставинах, переживанні драматичних ситуацій... Результати проведених досліджень показують, що подання складних життєвих ситуацій у формі нарративу дозволяє краще долати труднощі" [21].

У контексті поширення та використання нарративу є погляди українського психолога Т. Титаренко, де у статті "Наративні практики організації особистого майбутнього" вона зазначає: "Схоже, що такі невимушені історії, за умови, що вони подобаються їх авторові чи дуже потрібні йому для самоствердження або самовиправдання, непомітно вибудовують життєвий контекст, у якому здійснюються відповідальні вибори, реалізуються найпотаємніші домагання, формулюються маленькі та великі рішення. Саме історії про себе, своє життя стають своєрідними смисловими домінантами, маркуючи й організовуючи, спрямовуючи нашу плинну, гнучку реальність" [14].

Наративне розуміння світу сприяло тому, що нарратив став привабливим предметом досліджень і в сучасній психології (Б. Бартош (B. Bartosz) [19; 28], М. Будзішевська (M. Budziszewska) [31], Е. Дрил (E. Dryll) [23; 29], М. Журко (M. Żurko) [21], Є. Круховська (E. Kruchowska) [27], Я. Палуховські (J. Paluchowski) [30], Е. Сороко (E. Soroko) [32], М. Страш-Романовська (M. Straś-Romanowska) [27]. У психології та соціології "нарратив" означає оповідь комусь про щось і є специфічною формою комунікації між людьми, а також витвором цієї комунікації, тобто текстом, за допомогою якого виражаємо зміст оповіді.

У психологічному словнику "Наратив" – дія (вплив) оповідача на слухача за допомогою певної історії (оповіді). Ця дія трактується як створення специфічної, окресленої (визначеної) характером (природою) оповіді (у розумінні теорії літератури), репрезентація пізнавальної спеціальної структури, якою є історія обраного героя (персонажу); "нарратив" – дія (вплив) оповіді, що трактується як специфічне пізнання конкретного предмета (об'єкта, питання). Як у першому, так і в другому трактуванні нарратив має окреслену, складну структуру й численні, різноманітні функції, що конкретизують основні та загальні функції предмета (історії, що оповідають) [13].

Моральне виховання української молоді за допомогою нарративу в процесі співпраці школи, греко-католицької церкви і громадськості (кін. XIX – 30-ті рр. XX ст.), життя і діяльність монахинь, зокрема Василії Глібовицької, досліджували: О. Барвінський [6], І. Мишишин [9], Б. Савчук [12], С. Сабол [11], М. Шумськ-Гриневиц [17].

У сучасній історичній науці побутове життя монахинь та їхня праця із соціальними сиротами у Станіславській (Івано-Франківській) єпархії практично не досліджена, а життя і педагогічна діяльність Василії Глібовицької за допомогою нарративних методів соціалізації сиріт описана мало. Загальні історії з розвитку сестерських чинів і згромаджень щодо виховання дітей із категорії соціального сирітства висвітлювали М. Вуянко [2], О. Маслій [10].

Головні відомості про побут монахинь, внутрішній устрій монастирів, навчання, виховання, соціальну адаптацію дітей-сиріт до умов самостійного життя за допомогою нарративу збереглися у статутах та конституціях, які знаходяться в Державному архіві Львівської області та у приватних картотеках згромаджень ЧСВВ.

Мета статті – визначити методи нарративного соціально-педагогічного впливу монахині Василії Глібовицької на зменшення сирітства у Західній Україні кінця XIX – початку XX ст.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб зрозуміти методи соціально-педагогічного нарративного впливу Василії Глібовицької на зменшення сирітства в Західній Україні, ми маємо знати механізми педагогічної роботи монахині, які закладені при її народженні та в процесі виховання, тому використання нарративу особистого життя монахині допоможе зрозуміти метафори, що уможливають інтерпретацію її історії (переказ перебігу життєвих подій, визначення сенсу власного життя) в інших межах, точках зору, з яких раніше ця історія не розповідалась [11].

Метою життєвого нарративу є схилення людини до більш різнобічної та "новаторської саморефлексії". Зазначимо, що цей характер психологічного впливу не передбачає глибокого втручання у психічні структури, які підлягають коригуванню.

Розповідь життєвої історії трактується в таких випадках як окремий самодостатній нарративний досвід, що має терапевтичне та розвивальне значення для особистості Василії Глібовицької.

Олена (Василія) Глібовицька народилася 19 лютого 1895 р. (с. Бовшів Івано-Франківська обл.), у династичній священничій родині. У родині Глібовицьких виховувалося п'ятеро дітей. Оленка була найстаршою, але великий вплив на формування особистості майбутньої монахині, яка опікувалася соціальними сиротами, виявляла бабуся, прививаючи їй любов до молитов та Бога. Потяг до прекрасного серед мальовничих краєвидів прикарпатського краю виховали в душі сестри Василії милосердя, взаємоповагу, сумління та тиху вдачу характеру, яка манила за собою оточуючих. Сестра Леся пригадує Оленку (Василію) в дитинстві й характеризує її таким чином: "Оленка відрзнялася простою ангельською добротою до молодших, рідних. Ніколи не образила лихим словом, не сперечалася, не гнівалася... Брат Левко в дитячих роках був дуже живою вдачею, й не раз мали ми непорозуміння під час забави, як то між дітьми буває, але Оленка ніколи з ним не сварилася. Він навіть не смів би зачепити її, таку якусь духовну вищість мала вона над молодшою ріднею. До другого брата Миколи ставилася теж дуже ввічливо. Наймолодшу сестричку Марусю дуже любила, бавила її, шила суконки для ляльок, розповідала байки... Вдома завжди була тиха, спокійна, лагідна, старалася допомагати мамі по-господарству" [12].

Оленка (Василія) Глібовицька у 1901 р. пішла до шестирічної дівочої народної школи, яка знаходилася в місті Надвірна, де зіткнулася із бідністю простих гуцул "...в душі гостро переживала чужі болі й тому допомагала потребуючим одноліткам то харчами, то добрим словом", що пробудило в її серці милосердя та турботу про знедолених.

Старші дочки священника Софрона Олена та Леся у 1908 р. вступили до Інституту Марії, що діяв під проводом сестер Василіянок у Станіславові (Івано-Франківськ) та був інтернатом для дівчат із родин священників, малозабезпечених, сиріт. В Інституті Марії Олена познайомилася із монахинєю Магдали-

ною Гуменюк, яка в житті Олени (Василії) відіграла важливу роль наставниці, щирої колеги та доброго друга під час спільної праці в організованому ними Ужгородському сиротинці [3].

Перша світова війна на території Галичини мала жакливі наслідки, сестри-монахині отримали від єпископа дозвіл на повернення до домівок, люди із власними речами шукали безпечних місць для виживання, потребували харчування, лікування, притулку, доброго слова та корисної розради, тому сестра Василія залишилася в монастирі й розпочала соціальну діяльність. Червоний хрест організував харчові кухні для безпритульних, одна із яких була розташована при монастирі [4].

Під час війни сестра Василія разом із ігуменю монастиря Магдалиною Гуменюк опікувалися безпритульними дітками, займалися їхнім навчанням та більшість вихованців перевезли до Кудринського монастиря що знаходився у с. Кудринці Борщівського району Тернопільської області, що був філією Станіславської (Івано-Франківської) обителі, де відкрили школу для дітей.

Відновлене навчання в учительській семінарії допомогло сестрі Василії у 1916 р. працювати вихователкою молоді у народній (вселядній) школі при монастирі, де навчала четвертий клас і в якому через велику кількість вихованців дисципліна сестрі Василії додалася не легко. Зі спогадів її вихованців, вони ніколи не бачили сестру Василію "...розгніваною чи роздратованою, вона виховувала їх у християнському дусі, прищеплювала любов до рідного краю. Діти любили свою вчительку, особливо за те, що була до них уважною, лагідною, стриманою" [6].

Сестра Василія у роботі із дітьми реалізувала свою давню мрію, яку описала згодом: "У дитячих літах була я присутньою на гарній сценічній картині. Пригадую собі головну героїню, ідеальну вчительку, що посвятила свою молодість для добра й освіти свого народу. Це мені дуже подобалося, і з того часу я постановила, що колись буду вчителькою та понесу вбогим українським діточкам світло науки й освіти. Вже мовби бачу свій клас: повнісінько дрібних діточок – а я маю їх провадити й навчати. Так, я буду їх учити, для них посвячувати свої сили. Буду старатись ушляхетнити їх молоді серденька, вказуючи на найвищий Ідеал-Бога, та прищеплювати в них любов до рідного краю. Буду працювати, щоб із них були ревні християни-католики, а заразом генерація національно свідомою. Буду старатись, щоб діти полюбили школу, щоб із довір'ям приходили до мене. Буду цікавитися їх дитячими радощами і смутками; особливо ж займатися дітьми опущеними, занедбанними. Яка б це була для мене радість, якби мені вдалося підготувати діточок до праці, для користі українського народу й святої Церкви" [9].

Прийнявши довічні обіти, сестра Василія отримала призначення помічниці магістри у Станіславському монастирі, де в її обов'язки входило виховувати сестер-новичок, сприяти їхньому духовному зростанню, власним прикладом заохочувати до молитов і служінню. Василія Глібовицька найперше навчала їх того, що "звичайні речі треба виконувати не про людське око, а совісно для Бога, адже знаємо, що маленький вчинок з любові до Нього має більшу вартість, ніж велике діло, зроблене з години чи егоїзму" [11]. Вона була живим прикладом скромності, а перебування у тиші з Господом – великою таємницею її життя.

Нова місія – закладати перший василіанський монастир на Закарпатті – припала на 1922 р., де Василія Глібовицька разом із Магдалиною Гуменюк та трьо-

ма сестрами – Агнетою Ценкнер, Іриною Олексюк і Марічкою Матіяс вирушили до Ужгорода. Єпископ Василь Токач та директор учительської семінарії о. Августин Волошин сприяли у становленні монастирів Сестер Василіянок на Закарпатті.

Отець Августин Волошин разом із дружиною Іриною у 1933 р. віддали власний будинок для Ужгородського сиротинця. Він отримав назву "Греко-Католицький сиротинець "Свята Родина" в Ужгороді". Пані Ірина пояснила ігумені Магдалині Гуменюк про прийняття цього рішення таким чином: "Бог не дав нам дітей, то від сьогоднішніх ваших сирот будуть моїми дітьми" [5].

Генеральний вікарій греко-католицької єпархії у Пряшеві (Східна Словаччина) отець-доктор Микола Руснак у серпні 1922 р. запросив ігуменю Магдалину Гуменюк та сестру Василію Глібовицьку очолити єпархіальний інтернат для дівчат, де 1 грудня цього самого року зарахували 40 дівчат, яким викладали релігію, музику, трудове навчання та театральне мистецтво [9].

Ужгородський єпископ Петро Гебей у 1924 р. запросив сестер Василіянок переїхати працювати із Пряшева до Ужгорода, де ігуменю Магдалена Гуменюк і Василія Глібовицька повернулися та впродовж 1924–1925 рр. у місцевому інтернаті підготували до самостійного життя 70 дівчат. Сестра Василія займалася бібліотечною справою, підбирала для вихованок навчальну літературу, займалася перекладацькою й літературною діяльністю, писала вірші, п'єси, відповідно до різних приурочених свят, здійснювала шкільні постановки, вела інтернатську бухгалтерію тощо [16].

Ігуменю Магдалина Гуменюк організувала сиротинець для п'ятирічних дітей, управління даним навчальним закладом поклала на Василію Глібовицьку, яка намагалася віддати власні сили, талант, знання на користь людям та Богові: "Що ж можу ще зробити для тебе, народе мій рідний? Хотіла б згуртувати біля себе і старших дівчат, учити їх шиття або ручної праці, чи співу. Іншим разом постаратися щось із нами поговорити на ту тему. О поле праці обширне, робота важка, може, й не одна перешкода буде мене спиняти на вибраній дорозі. Але я не зверну, не опушу руку, я свідомо цього, що я винна Богу й нашому народові. Молитва та праця будуть моїм девізом, а під ним прапором я відважно стану до боротьби з темнотою, несучи в народ світло знання", – читаємо у збережених архівних записах [15].

Висновки. Проаналізувавши методи соціально-педагогічного нарративу Василії Глібовицької у дискурсі освіти для сиріт у Західній Україні кінця XIX – початку XX ст., можна твердити, що нарративні методи не є єдиним способом здобуття даних про нарратив як форму пізнання. До таких методів належать спостереження за процесами уваги дітей-сиріт, запам'ятовування інформаційних повідомлень сиротами, конструювання й узагальнення отриманих із пам'яті даних. Найбільш плідними, в умовах виховання сиріт монахинями, вважаються підходи, що поєднують застосування нарративних методів дослідження із традиційними.

Отже, проблематика нарративу в житті монахині Василії Глібовицької мотивує виникнення сильних зацікавлень в освітніх сферах пізнання, зокрема філософії, психології, літературі, теології, педагогії, соціології. Істотну роль у цьому відіграє міждисциплінарний аспект нарративу, тобто його наявність як у літературі, так і в театральному мистецтві дітей-сиріт, образотворчому, музичному, художньому напрямках. Окремий інтерес становить роль нарративу в тогочасних теологічних практиках соціальних груп населення, зокрема, у контексті їх впливу на свідомість сиріт.

Список використаних джерел:

- 1 Bruner Дж. Культура образованіє / Джером Брунер ; пер. Л. В. Трубицької, А. В. Соловьев. – М.: Просвещение, 2006. – 223 с.
- 2 Вуянко М. Монастирі Івано-Франківська (Станіславова): Перша половина ХХ ст. / М. Вуянко. – Івано-Франків. : Нова Зоря, 1998. – 216 с.
- 3 Державний архів Івано-Франківської області (Уповноважений Ради в справах релігійних культів при РМ СРСР по Івано-Франківській області, 1944–1989 рр.). Ф. Р-388. Оп. 2. Спр. 67 (Матеріали щодо роботи греко-католицького монастиря ордену "Святого Вінкентія де Поль", вул. Пушкіна, 47, м. Станіслав, 1947-1950 рр.). 87 арк.
- 4 Державний архів Львівської області (далі – Держархів Львівської обл.). Ф. 358 (Шептицький Андрей. Граф, митрополит галицький Греко-католицької церкви, Архієпископ Львівський, Єпископ Кам'янець-Подільський, культурний і церковний діяч, меценат, дійсний член НТШ 1865–1944 рр.). Оп. 2. Спр. 15. (Конституції монахів Чину святого Василя Великого ЧСВВ, укладені Шептицьким Андреем 1909 р.). 21 арк.
- 5 Держархів Львівської обл. Ф. 358. Оп. 2. Спр. 30. (Устави і правила монахів ЧСВВ 1909 р.). 54 арк.
- 6 Історія Згромадження Сестер Мироносиць 1914–1939 рр. (рукопис). – 278 с.
- 7 Лещенко М. П. Педагогічна майстерність: використання нарративних методик у професійному розвитку вчителя / М. П. Лещенко // Концептосфера педагогічної аксіології : Матеріали філософсько-методологічного семінару "Аксіологічна концептосфера педагогічної освіти" / авт. ідеї і упоряд. Т. П. Усатенко. – Київ ; Ніжин, 2010. – С. 115–126.
- 8 Лещенко М. Розвиток інформаційно-комунікаційних і медіа компетентностей учителів у міжнародному освітньому просторі [Електронний ресурс] / М. Лещенко, Л. Тимчук // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2013. – № 6 (38). – С. 13–28. – Режим доступу : <http://www.journal.iitta.gov.ua>.
- 9 Мицишин І. Моральне виховання української молоді в процесі співпраці школи, греко-католицької церкви і громадськості (Галичина, кін. ХІХ – 30-ті рр. ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Теорія та історія педагогіки" / І. Я. Мицишин. – Тернопіль, 1999. – 20 с.
- 10 Рутський Й. Витяг із правил св. Отця нашого Василя Великого, уложений для інокій Йосифом Велямином Рутським: Конституції женських монастирів ЧСВВ Галицької провінції / Й. Рутський. – Жовква, 1909. – 108 с.
- 11 Сабол С. Укрита фіялка – сестра Василя Глібовицька, ЧСВВ / С. Сабол. – Пряшів, 1992. – 222 с.
- 12 Савчук Б. Твердиня віри. Історія Станіславського (Івано-Франківського) монастиря сестер василіанок / Б. Савчук. – Івано-Франків. : Нова Зоря, 2011. – 259 с.
- 13 Тимчук Л. Методика створення біографічних цифрових нарративів у контексті педагогічної освіти / Л. І. Тимчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інновації, технології. – 2015. – № 5. – С. 389–405.
- 14 Черемних К. Наратив як категорія сучасного соціоанітарного дослідження: епістеміологія, методологія, інструмент / К. О. Черемних // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. ст. / Ін-т соц. та політ. психології АПН України, АПН України. – К., 2009. – Вип. 22 (25). – С. 189–195.
- 15 Шематизм всего клира греко-католицької Єпархії Станіславської на рік Божий 1913. Річник ХХVII. – Станіславів, 1913. – 337 с.
- 16 Шематизм всего клира греко-католицької Єпархії Станіславської на рік Божий 1935. Річник ХХХV. – Станіславів. – 1935. – 213 с.
- 17 Шумська-Гриневиц М. Про село Золота Липа і дещо про інститут СС Василянок / М. Шумська-Гриневиц // Альманах Станіславської землі: зб. матеріал. до історії Станіславова і Станіславщини. – / ред.-упоряд. М. Климишин. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1985. – Т. II. – С. 69–75.
- 18 Almeida A., Delicado A., Carvalho T. 2011. Children and digital diversity: From unguided ; Lee L., (2005) Young people and the Internet: From theory to practice. Young. 13(4): 315–326.
- 19 Boonaert T., Vettenburg N. 2011. Young people's internet use: Divider or diversified? Childhood 18(1): 54–66.
- 20 Bruner J. Life as Narrative / J. Bruner // Social research. – 2004. – Vol. 7. – № 3. – P. 691–710.
- 21 Dzieci Sieci: kompetencje komunikacyjne najmłodszych: raport z badan / red. Nauk. Piotr Siuda, Grzegorz D. Stunzaj. – Gdansk : Instytut Kultury Miejskiej, 2012. – 230 s.
- 22 Gajda J. Edukacja medialna. – Multimediaalna Biblioteka Pedagogiczna / J. Gajda, S. Juszczyk, B. Siemieniecki, K. Wenta ; Uniwersytet M. Kopernika. – Wydawnictwo Adam Marszałek, 2002. – 406 s.
- 23 Lewis T. 2006. DIY selves? Reflexivity and habitus in young people's use of the internet for health information. European Journal of Cultural Studies. 9(4): 461–479.
- 24 Linne Ag. Time, space and narrative: a story about education research and teacher education / Ag. Linne // Five Professors on Education and Democracy. – Orebro University, 2004. – P. 35–62.
- 25 Livingston S. 2003. Children's Use of the Internet: Reflections on the Emerging Research Agenda. New Media and Society. 5(2): 147–166.
- 26 Moinin F. 2006. The Construction of identity on the Internet: Oops! I've left my diary open to the whole world! Childhood. 13(1): 49–68.
- 27 Oehlmann C. O sztuce opowiadania / red. nauk. Serii : prof. zw. dr. hab. Bogusław Sliwerski. – Krakow: Wydanie Impuls, 2012. – 330 s.
- 28 Ricoeur P. Time and Narrative / P. Ricoeur. – USA : University of Chicago Press, 1984. – 195 p.
- 29 Siemieniecka D. Technologia informacyjna a tworczość / D. Siemieniecka // Pedagogika medialna. – Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2007. – S. 211–218.
- 30 Skrzypczak J. Popularna encyclopedia Mass Mediow / J. Skrzypczak. – KURPISZ, Poznan, 2000. – 632 s.
- 31 Szymanska M. Trendy rozwojowe współczesnego świata a uwarunkowania zmian w edukacji / M. Szymanska // Problemy rodziny na początku trzeciego tysiąclecia. – Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie. – 2007. – T. 1. – S. 183–197.
- 32 Valkenburg P., Soeters K. 2001. Children's Positive and Negative Experiences With the Internet: An Exploratory Survey. Communication Research/ 28(5): 652–675.

References

1. Bruner Dzh. Kultura obrazovanyè / Dzhherom Bruner ; per. L. V. Trubitsynoy, A. V. Solovev / Mosk. vyssh. shk. sotsyalnykh y èkon. nauk. – M.: Prosveshchenye, 2006. – 223 s.
2. Vuyanko M. Monastiri Ivano-Frankivska (Stanislavova): Persha polovyna KHKH st. / M. Vuyanko. – Ivano-Frankivsk : Nova Zorya, 1998. – 216 s.
3. Derzhavnyy arkhiv Ivano-Frankivskoyi oblasti, f. R-388 (Uповnovazhenyy Rady v spravakh relihiynykh kultiv pry RM SRSR po Ivano-Frankivskiyi oblasti, 1944-1989 rr.), op. 2, spr. 67 (Materialy shchodo roboty hreko-katolytskoho monastyrya ordenu "Svyatoho Vinkentiya de Pol" vul. Pushkina, 47 m. Stanislav 1947–1950 rr.), 87 ark.
4. Derzhavnyy arkhiv Lvivskoyi oblasti (dali – Derzharkhiv Lvivskoyi obl.), f. 358 (Sheptytskyy Andrey. Hraf, mytropolyt halytskyy Hreko-katolytskoyi tserkvy, Arkhyepyskop Lvivskyy, Yepyskop Kam'yanets-Podilskyy, kulturnyy i tserkovnyy diyach, metsenat, diysnyy chlen NTSH 1865–1944 rr.), op. 2, spr. 15. (Konstytutsiyi monakhym Chynu svyatoho Vasyliya Velykoho CHSVV, ukhladeni Sheptytskym Andreyem 1909 r.), 21 ark.
5. Derzharkhiv Lvivskoyi obl., f. 358, op. 2, spr. 30. (Ustavy i pravyla monakhyn CHSVV 1909 r.), 54 ark.
6. Istoriya Z-hromadzhennya Sester Myronosyts 1914–1939 rr. (rukopys). – 278 s.
7. Leshchenko M. P. Pedahohichna maysternist: vykorystannya naratyvnykh metodykh u profesiynomu rozvytku vchytelya / M. P. Leshchenko // Kontseptosfera pedahohichnoyi aksiolohiyi : materialy filosofsko-metodolohichnoho seminaru "Aksiolohichna kontseptosfera pedahohichnoyi osvity" / Avt. ideyi i upor. T. P. Usatenko. – Kyiv ; Nizhyn, 2010. – S. 115–126.
8. Leshchenko M. Rozvytok informatsiyno-komunikatsiynykh i media kompetentnostey uchyteliv u mizhnarodnomu osvithnomu prostori [Elektronnyy resurs] / M. Leshchenko, L. Tymchuk // Informatsiyni tekhnolohiyi i zasoby navchannè. – 2013. – № 6 (38). – S. 13–28. – Rezhym dostupu : <http://www.journal.iitta.gov.ua>.
9. Myshchynshyn I. Moralne vykhovannya ukraiyinskoyi molodi v protsesi spivpratsi shkoly, hreko-katolytskoyi tserkvy i hromadskosti (Halychyna, kin. KHKH – 30-ti rr. KHKH st.) : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 "Teoriya ta istoriya pedahohiky" / I. YA. Myshchynshyn. – Ternopil, 1999. – 20 s.
10. Rut'skyy Y. Vytyah z pravyl sv. Ottsya nashoho Vasyliya Velykoho, ulozhenyy dlya inokiy Yosyfom Velyaminom Rut'skym: Konstytutsiyi zhenskykh monastyriv CHSVV Halytskoyi provintsiyi / Y. Rut'skyy. – Zhovkva, 1909. – 108 s.
11. Sabol S. Ukritya fiyalka – sestra Vasyliya Hlibovyt'ska, CHSVV / S. Sabol. – Pryashiv, 1992. – 222 s.
12. Savchuk B. Tverdinya viiry. Istoriya Stanislavskoho (Ivano-Frankivsk'koho) monastyrya sester vasylianok / B. Savchuk. – Ivano-Frankivsk : Nova Zorya, 2011. – 259 s.
13. Tymchuk L. Metodyka stvorennya biografichnykh tisyfroyvykh naratyviv v konteksti pedahohichnoyi osvity / L. I. Tymchuk // Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovats. tekhnolohiyi. – 2015. – № 5. – S. 389–405.
14. Cheremnykh K. Naratyv yak katehoriya suchasnogo sotsiohumanitarnoho doslidzhennya: epistemolohiya, metodolohiya, instrument / K. O. Cheremnykh // Naukovy studiyi iz sotsialnoyi ta politychnoyi psykholohiyi : zb. st. / In-t sots. ta polit. psykholohiyi APN Ukrayiny, APN Ukrayiny. – K., 2009. – Vyp. 22 (25). – S. 189–195.
15. Shematyzm vseho klyra hreko-katolytskoyi Yeparkhiyi Stanislavivskoyi na rik Bozhyy 1913. Richnyk KHKHKVII. – Stanyslaviv, 1913. – 337 s.
16. Shematyzm vseho klyra hrekokatolytskoyi Yeparkhiyi Stanislavivskoyi na rik Bozhyy 1935. Richnyk KHKHKHV. – Stanyslaviv. – 1935. – 213 s.
17. Shumska-Hrynevych M. Pro selo Zolota Lypa i deshcho pro instytut SS Vasyliyanok / M. Shumska-Hrynevych // Almanakh Stanyslavivskoyi zemli: zb. m-iv do istoriyi Stanislavova i Stanyslavivshchyny. – T. II / red.-upor. M. Klymyshyn. – Nyu-York ; Paryzh ; Sidney ; Toronoto, 1985. – S. 69–75.
18. Almeida A., Delicado A., Carvalho T. 2011. Children and digital diversity: From unguided ; Lee L., (2005) Young people and the Internet: From theory to practice. Young. 13(4): 315–326.
19. Boonaert T., Vettenburg N. 2011. Young people's internet use: Divider or diversified? Childhood 18(1): 54–66.
20. Bruner J. Life as Narrative / J. Bruner // Social research. – 2004. – Vol. 7. – № 3. – P. 691–710.
21. Dzieci Sieci: kompetencje komunikacyjne najmłodszych: raport z badan / red. Nauk. Piotr Siuda, Grzegorz D. Stunzaj. – Gdansk : Instytut Kultury Miejskiej, 2012. – 230 s.

22. Gajda J. Edukacja medialna. – Multimedialna Biblioteka Pedagogiczna / J. Gajda, S. Juszczyk, B. Siemieniecki, K. Wenta ; Uniwersytet M. Kopernika. – Wydawnictwo Adam Marszałek, 2002. – 406 s.
23. Lewis T. 2006. DIY selves? Reflexivity and habitus in young people's use of the internet for health information. *European Journal of Cultural Studies*. 9(4): 461–479.
24. Linne Ag. Time, space and narrative: a story about education research and teacher education / Ag. Linne // *Five Professors on Education and Democracy*. – Orebro University, 2004. – P. 35–62.
25. Livingston S. 2003. Childrens Use of the Internet: Reflections on the Emerging Research Agenda. *New Media and Society*. 5(2): 147–166.
26. Moinian F. 2006. The Construction of identity on the Internet: Oops! Ive left my diary open to the whole world! *Childhood*. 13(1): 49–68.
27. Oehlmann C. O sztuce opowiadania / red. nauk. Serii : prof. zw. dr. hab. Boguslaw Sliwerski. – Krakow : Wydanie Impuls, 2012. – 330 s.

28. Ricoeur P. Time and Narrative / P. Ricoeur. – USA : University of Chicago Press, 1984. – 195 p.
29. Siemieniecka D. Technologia informacyjna a tworczość / D. Siemieniecka // *Pedagogika medialna*. – Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2007. – S. 211–218.
30. Skrzypczak J. Popularna encyclopedia Mass Mediow / J. Skrzypczak. – KURPISZ, Poznan, 2000. – 632 s.
31. Szymanska M. Trendy rozwojowe współczesnego świata a uwarunkowania zmian w edukacji / M. Szymanska // *Problemy rodziny na początku trzeciego tysiąclecia*. – Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie. – 2007. – T. 1. – S. 183–197.
32. Valkenburg P., Soeters K. 2001. Childrens Positive and Negative Experiences With the Internet: An Exploratory Survey. *Communication Research* / 28(5): – S. 652–675.

Надійшла до редакції 16.02.17
Рецензовано 20.02.2017

Л. С. Токарук, канд. пед. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ НАРАТИВ ВАСИЛИИ ГЛИБОВИЦКОЙ В ДИСКУРСЕ ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ СИРОТ В ЗАПАДНОЙ УКРАИНЕ (КОНЕЦ XIX – ПЕРВАЯ ПОЛОВИНА XX СТОЛЕТИЯ)

Социально-педагогический нарратив Василии Глибовицкой – повествование (как продукт и как объект процесса, структура и структурализация) одного или более действительных фиктивных действий, которые уведомляются одним, двумя или несколькими нарративными. Социальные сироты в педагогическом нарративном пространстве Василии Глибовицкой рассматриваются как явление, где родители устранены от воспитания и исполнения родительских обязательств в соотношении к несовершеннолетнему ребенку.

Богословский нарратив монахини Василии Глибовицкой подчеркивает религиозные действия и реакции на высоком духовном социальном-педагогическом развитии детей-сирот Ужгородского интерната, дома сирот для детей пятилетнего возраста.

Ключевые слова: социально-педагогический нарратив; религиозный нарратив; социальное сиротство; дома сирот; интернаты; наставничество; монашеские объединения.

L. S. Tokaruk, Ph. D., Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE SOCIO-PEDAGOGICAL NARRATIVE VASILIA GLIBOVIC'KA IN THE DISCOURSE OF EDUCATION FOR ORPHANS IN WESTERN UKRAINE (END OF XIX – FIRST HALF OF XX CENTURY)

The article regards an issue of narrative in the socio-pedagogical sciences. The author shows the essence of social orphanhood in the personal narrative space of Vasilia Glibovic'ka. Analyzing methods of socio-pedagogical narrative in the discourse of orphans education in Western Ukraine XIX-XX, author stresses that narrative techniques include observation of the attention processes, messages, constructing and generalization of data memory. She also emphasize the role of narrative in contemporary theological practices in the context of their impact on the consciousness of the orphans.

Key words: socio-pedagogical narrative theology narrative, social orphans, orphanages, boarding schools, mentoring, a monastic congregation.

УДК 378:159.923

Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ВЕКТОРИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Запропоновано пріоритетні вектори соціалізації студентської молоді з позиції викликів сьогодення. Виділено роль гуманітарної освіти та інтеграційних процесів у сучасному освітньому просторі, зокрема, у соціалізації студентської молоді.

Ключові слова: соціалізація студентської молоді; гуманітарна освіта; інтеграційні процеси; вектори успіху.

Вступ. Сучасний етап розвитку України характеризується оновленням усіх сфер діяльності людини, переорієнтацією та утвердженням у свідомості нації нових світоглядних орієнтирів. Закони України "Про освіту", "Про вищу освіту", Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. зорієнтовують педагогічні та науково-педагогічні кадри на сприяння створенню умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина; формування поколінь, здатних постійно підвищувати свій інтелектуальний професійний рівень, розвивати цінності громадянського суспільства; сприяти інтеграції України в європейський і світовий простір як конкурентноспроможної держави.

Навоколишній світ продовжує ускладнюватися, є суперечливим, нерідко невизначеним, створює зони на-

пруження, загострює кризи, що спонукає до пошуку відповіді на виклики, одним із яких є соціалізація студентської молоді, визначення її пріоритетних векторів. Зазначимо, що соціалізація (*від лат. socialize* – суспільний) – історично зумовлений процес розвитку особистості; передавання й засвоєння індивідом цінностей, норм, установ, зразків поведінки, притаманних певному суспільству [4]. Відтак, результатом соціалізації є активне відтворення набутого особистістю соціального досвіду у своїй життєвій самореалізації. Звісно, соціалізація може відбуватися як у процесі виховання (цілеспрямоване виховання особистості), так і в умовах стихійного впливу на особистість.

Соціалізація студентської молоді дуже важлива сьогодні для України, оскільки від її успішності залежить